

KINO ŽURNĀLS № 30

GRĀMATA PAR

„LATVIEŠU STRĒLNIEKU“

«Avīze — karavīrs». Valdemārs Kalpiņš. Latvijas valsts izdevniecība, 1947.

vizijas avīzei «Latviešu strēlnieks» bija vēl kāda īpatnība, kurās nebija pārējām Sarkanās Armijas divīzijas avīzēm. Tūlīt pēc Maskavas kaujām pie «Latviešu strēlnieka» redakcijas nodibinājas rakstnieku frontinieku grupa, kurā ilgāku vai īsāku laiku, sabija visi tie latviešu padomju rakstnieki, kas piedalījās Tēvijas karā. Tieši sakarā ar darbību «Latviešu strēlnieka» redakcijā radās lielākā daļa to darbu, kas vēl šodien sastāda latviešu padomju literatūras kodolu. Gandrīz visu Tēvijas kara dzejoļu pirmiespiedumi meklējami «Latviešu strēlnieka» lappusēs. Arī šis moments prasīja savu vietu, ja runā par šī «karavīra» lomu un nozīmi garajā kaujas periodā. Tas svarīgi un raksturīgi vēl tāpēc, ka šiem darbiem, kas bija mākslinieciski nopietnā kvalifikācijā, bija milzīga ideoloģiska nozīme, tāpat kā liela ideoloģiska nozīme bija visam «Latviešu strēlniekam».

Valdemārs Kalpiņš, radot savu interesanto mākslinieciskā apraksta grāmatu, zināmā mērā savu uzdevumu ir sašaurinājis. Centrālo vietu viņa grāmatā ieņem chronoloģiskas gaitas vērtējums. Izlasot grāmatu «Avīze — karavīrs», lasītājam priekšā pavērsas latviešu strēlnieku — latviešu gvardu divīzijas ceļš, sākot no divīzijas formēšanas dienām Gorochovecas notemē un beidzot ar pēdējām dienām, likvidējot «Kurzemes maisu». Tiesa, tur nav šis ceļš visā savā plašumā un varenumā. Bet tur izziņojas tikai viena no šī ceļa līnijām, kas dod ieskatu par visiem lielākajiem notikumiem un etapiem divīzijas gaitās, jo divīzijas avīze ar saviem dzīvjiem sakariem visā divīzijā zināmā mērā bija divīzijas dvēsele. Autors gan īpaši neakcentē šo divīzijas avīzes svarīgo lomu, gluži otrādi, viņa stāstījumā šajā ziņā ir nomaņāma vislielākā atturība. Dažbrīd šī atturība liekas pat nevajadzīga un mazliet pārslietā.

Savu mērķu realizēšanai autors ir izvēlējies sadzīves skatījumu. Rādot šī «karavīra» kaujas ceļu, Kalpiņš galvenokārt rāda divīzijas avīzes kolektīva sadzīvi. Pārēji parādīta sadzīve spēkā atklāt arī parādību dziļāko jēgu un būtību. Daļēji literatūra ne vienreiz vien to ir pierādījusi. Mēs zinām, piemēram, ka Tvardovska kara poema «Vasilis Tjorkins» ir sadzīves poema, bet tā ietver sevi dziļas idejas. Tieši šīs sadzīves aparāts sadzīves momentu skicējumos atklājas Valdemāra Kalpiņa publicista — mākslinieka talants. Tas raksturojas ar konkrētu tēlainību un lietiskību. Dažbrīd gan lasītājs var vēlēties lielāku un precīzāku detalizāciju un garāmslidošu skicējumu vietā episkāku vēstījumu, kas ļautu ilgāk pakavēties atsevišķās raksturīgās situācijās un pie atsevišķiem cilvēkiem, kurus autors jau pratis dažbrīd pacelt līdz emocionāliem literāriem tēliem. Ja šī līnija būtu vēl padziļināta, darbs tikai iegūtu un autora talants, par cik tas atklājas jau šajā grāmatā, šķiet, to pilnīgi pieļautu. Saprātams, ir jāzīn šķir literārs tēls mākslinieciskā aprakstā un literārs tēls, piemēram, stāstā un romanā. Mākslinieciskā aprakstā literārs tēls vienmēr ir dzīvs konkrēts cilvēks, kas kļūst par māksliniecisku tēlu tad, ja autors parāda tā rakstura līnijas, apvienotas ar māksliniecisku emocionalitāti.

Diskutējama dažbrīd var likties arī atsevišķu faktu izvēle. Šķiet, ka vairāki ļoti svarīgi un raksturīgi fakti ir pasliedējuši garām autora atmiņai, neatrodot grāmatā vietu, bet kas spētu divīzijas avīzes izpratni atbilstoši patiesībai padziļināt. Taču, kā jau teikts, tādas lietas vienmēr ir diskutējamas un atkarīgas no skatījuma viedokļa. Gribešos arī, lai grāmatā būtu lielāka vieta ieradīta apakšvienību korespondentiem. Neskatoties uz šiem vēlējumiem, kas spētu šo grāmatu padarīt vēl nozīmīgāku, tai ir ievērojama vieta latviešu padomju literatūrā. Ne tikai tāpēc, ka tā ir pirmais tāda veida darbs, bet gan tāpēc, ka tā ir lietpratīgi un talantīgi uzrakstīta, faktu materiālu bagāta un iesāk vienu no tām lielākām lappusēm par Tēvijas karu, kas latviešu padomju literatūrai vēl jāuzraksta.

Arvīds Grigulis

Uz Rīgas un provinces kino teatru ekrāniem parādījies Latvijas chronikāli dokumentālo filmu studijas jaunākais kino žurnāls Nr. 30. Tā saturs lielāko tiesu veltīts tikko aizvadītajam Padomju Latvijas 7. gadadienas svinībām. Par godu mūsu republikas gadadienai, pilsētu un lauku darbaļaudis strādāja lielā spriegumā, lai ar konkrētiem darba panākumiem sagaidītu šo ievērojamo notikumu. Kino operatori Irena Kasatkina rāda Cēsu aprīnķa darba zemniekus, kas steigās nokārtot piena piegādi valstij pirms termiņa. Piecdesmit Ligatnes pagasta centīgākie zemnieki jau izpildījuši piena piegādes gada plānu. Ligatnes pienotava līdz Padomju Latvijas 7. gadadienai bija

pārstrādājusi desmitiem tonnu piena virs plāna, izgatavojot pirmšķirīgu sviestu un citus piena produktus. Lielisku dāvanu republikai tās 7. gadadienā sagādāja Keguma atjaunotāji. Darbā stājās trešā turbina. Tās atklāšanā ieradās partijas un valdības pārstāvji. Varonīgos Keguma atjaunotājus apsveica LK(b)P Centrālās Komitejas sekretārs b. Kainbērziņš. Tagad visas trīs turbīnas kopā dod elektrisko enerģiju pirmšķirīgam apmēros. Tān pašā laikā arī Rīgas elektriskajā spēkstacijā darbā stājās jauna turbina. Svinīgo mitiņu LPSR Valsts Dramas teātri, kas bija veltīts Padomju Latvijas 7. gadadienai, filmēja kino operatori J. Marčenko un K. Stankevičs.

Krāšņas ir republikas gadadienas svinību ainas Rīgā. Divdesmit tūkstoši jauniešu grandiozā kolonā soļoja pa Rīgas ielām, demonstrējot savu kvēlo mīlestību un uzticību Padomju Latvijai, visai mūsu lielajai Padomju Dzimtenei.

Lielisks skats paveras Dinamo sporta biedrības laukumā, kur mūsu fizikultūrieši sniedza sporta priekšnesumus. Tā bija lieliska plaukstošās, ziedošās padomju jaunatnes dailes un spēka parāde, kurā izpaudās visas latviešu tautas uzticība Padomju Dzimtenei, bojševiku partijai un lielajam Staļinam.

Kino žurnāla režisors Nikolajs Kar-mazinskis. P. P.

PADOMJU ZEMES CILVĒKI

Sakarā ar A. Fadejeva romanu „Jaunā gvarde” iznākšanu latviešu valodā

Runājot par pēdējā laika izcilākajiem darbiem padomju literatūrā, mēs pirmām kārtām apstājamies pie A. Fadejeva romana „Jaunā gvarde”. Tas jau tagad tulkots vai visās padomju tautu valodās, to pazīst arī ārpus mūsu zemes robežām. Tāpat kā Nikolaja Ostrovska «Kā rūdījās tērauds», tā arī A. Fadejeva romāns „Jaunā gvarde” kļuvis par padomju jaunatnes milzīgo grāmatu, no kuras tā mācās dzīvot un cīnīties. Šo grāmatu cieni un lepības ar to ikviens padomju cilvēks. Romāns „Jaunā gvarde” — padomju jaunatnes varonības un nesalauzāmā spēka himna, socialisma zemes cilvēka gara diženuma un skaistuma cildinājums. Romana izcilā nozīme ir tā, ka A. Fadejevs tānī dziļi un patiesi tēlo mūsu tautas cīņu pret vācu iebrucējiem, visā lielumā parāda padomju cilvēka cildenās morālās īpašības, gudri un objektīvi, kā izcilis vārda meistars parāda konkrētus vēsturiskus notikumus, padomju tautas lielo uzvaru galvenos dzinējspēkus.

Romanā „Jaunā gvarde” Fadejevs atspoguļo laiku, kad vācu fašistiskās ordas atrādās pie Staļingradas, visiem spēkiem centās aizkļūt līdz Kaukazai, Baku naftai. Tas bija grūts laiks. Padomju tauta saspriņdzināja visus spēkus, lai dotu iznīcināšanu pretstienam ienaidniekam. Okupantu rokās atrādās ievērojama Padomju Savienības teritorija. Kā ļauna sērģa viņi nomāca un nāvēja visu, kas bija skaists un paties. Straumēm līja padomju mierīgo iedzīvotāju asinis, neskaitāmi tūkstoši smaka gestapoviešu moku kambāros un vācu verdzībā. Tie nesa postu un iznīcinību, un varēja likties, ka viņi nav uzvarami. Un tomēr rakstnieks, rādīdams šo briesmīgo ienaidnieka kara mašīnu, patieši izpradzams notikumu gaitu, rāda tautu un cilvēkus, kuri nav pieveicami, ne iznīcināmi.

Padomju tautas cīņu pret asinskārīgo ienaidnieku romanā personificē vecākās paaudzes cilvēki un padomju jaunieši — Oļegs Koševojs, Ivans Zemnuchovs, Uljana Gromova, Sergejs Tjuļenins, Ljūbova Sevcova un daudzi citi. Karš viņu dzīvē ienesis milzīgas pārvērtības. Pirmo reizi acī pret acī tie sastapās ar viņu pašu un viņu dzimtenes ienaidnieku, pirmo reizi viņiem bija atrisināms vissvarīgākais dzīves jautājums: ko darīt, kurp iet? Viņi redzēja visas neēdības, ko parstrādāja ienaidnieks, tuvo cilvēku asinis, šausmīgo, grūti iedomājamo netaisnību, kas tiek nodarīta viņu dzimtajai pilsētai Krasnodonai un visai zemei. Līdz karam viņi mācījās skolā, nezināja nekādu rūpju. Un viss tas pagāja. Visur trakoja ienaidnieks. Padomju jaunieši uzskā cīņu pret šo ienaidnieku. Romana autors meistariski parāda padomju jaunatnes saites ar tautas likteņiem, atbildību par visu, kas notiek lielajā Dzimtene. Cīņa pret vācu iebrucējiem, nīkna un nežēlīga, kļūst par viņu dzīves galveno saturu.

Savā romanā Fadejevs dod ļoti plašu personāžu. Viņa tēlotie varoņi nav radušies rakstnieka fantāzijā, viņi patiesām dzīvoja Krasnodonā, tur auga,

mācījās un cīnījās. Ar lielu prasmi un mīlestību autors zīmē katru jaunieša vaibstus, kas atšķir vienu no otra; katrs no viņiem ir dzīvs cilvēks ar īpatnēju domāšanu, jūtām, dzīves uzverti, interesēm, uzvešanas. Visus vienu dzīļa mīlestība uz socialistisko Dzimteni. Un šo mīlestību Fadejevs parāda viņu darbībā, cīņā, kas ir smaga un nežēlīga — uz dzīvību un nāvi. Tieši šajos pārbaudījumos parādās padomju jaunatnes spēks. Tas aizrauj lasītāju, modina viņā pārdomas, neapspāpjamu naudu pret verdzības nesējiem, brīvās tautas apspiedējiem. Un šis naidis nerimsies, tas nevar rimties.

Fadejeva romana varoņi dziļi nīst ienaidnieku, jo viņi mil savu zemi un tautu. Tās labā nekāds upuris nav par dārgu. Tāpēc ir apbrīnojama pagrīdes organizācijas „Jaunā gvarde” biedru izturība un varonība. Fadejevs rāda satricinošas ainas vācu cietumā. Fašisti izgudro visneticamākos mocību veidus. Moka sistemātiski un neatlaidīgi. Bet ieslodzītie jaunieši kļūst. Neviens no viņiem, izņemot tautas interešu nodevēju Stachoviču, nenodod savas organizācijas biedrus. Viņi labāk iet nāvē nekā runā kaut vienu vārdu par labu ienaidniekam. Pēdējos dzīves mirkļos jaunvardieši nezaudē savu gara možumu. Dziesma, ko viņi dzied, iedamī nāvē, — tā ir nesalauzto varoņu gara dižuma apliecinājums, dziesma brīvībai, dzīvei, tautas lielajai nākotnei. Tā dzied isti padomju patrioti, cilvēki, kādam jābūt ikvienam. Un romāns ļoti uzskatāmi parāda šīs varonības avotu. Tas — jaunvardiešu idejiskā pārliecība. Visā viņu darbībā un cīņā mēs redzam Leņina — Staļina partijas ideju vadošo spēku. Tās viņus audzējušas un sildījušas, tajās viņi atrada savas dzīves saturu un nozīmību. Un valstī, kurā iemiesotas dzīvē nemirstīgās socialisma idejas, viņi mīlēja vairāk par visu pasauli. Visu, kas bija svešs šim idejām, viņi noraidīja kā nederīgu, cīnījās pret to līdz pēdējam elpas vilcienam. Tā izpaudās viņu patriotisms, kuram nav un nevar būt līdzīga citās pasaulēs zemēs, kur dzīves radošo domu nožņaudz socialās netaisnības valgi.

Lūk, jaunvardiešu zvēresta vārdi: «Es zvēru bez žēlastības atriebēt par nodevzinātām, sagrautām pilsētām un ciemiem, par mūsu cilvēku asinīm, par varoņu — šachtinieku mocekļu nāvi. Un, ja šai atriebībai vajadzēs manu dzīvību, es to atdošu, ne mirkli nešaubi-damies.» Šo vārdu iemiesojums darbībā ir tik pārliecinošs un bagāts, ka šis romāns jāuzskata par vienu no padomju prozas lieliskākajiem paraugiem.

Skaisti un neaizmirstami romanā ir komunistu Vaļko, Sulgas, Procenko u. c. tēli. Viņi ņemti no padomju dzīves. Palikuši ienaidnieka aizmugurē, viņi organizē partizānu cīņu pret okupantiem, pilda bojševiku partijas un biedra Staļina direktīvas, vienmēr jūtot, ka tieši viņi ir galvenie atbildīgie par cīņas organizēšanu pret vāciešiem. Saruna vācu cietumā starp Vaļko un Sulgu rāda ne tikai viņu, bet arī visas bojševiku partijas cietās un nesaraucāmās saites ar darba tautu un tās

cīņu par socialistiskās valsts varenības nostiprināšanu. Viņi ar visu sirdsdedzi mil savu varonīgo tautu, padomju cilvēku. Pirms nāves Matvejs Sulga saka Andrejam Vaļko: «Andrej, Andrej! Mēs ar tevi esam ierindas cilvēki, mēs nevaram teikt, lūk, kāds liels darbs tautas labā uzlikts uz mūsu kamiešiem! Bet mūsu dzīvē ne mazums bijis arī kņadu, papīru, formularu, ārišķīgā, neīstā... Bet visdārgākais pasaulē, kā dēļ ir vērts dzīvot, pūlēties, mirt — tie ir mūsu laudis, cilvēki! Vai gan ir pasaulē kaut kas skaistāks par mūsu cilvēku? Cik daudz viņš uzņēmis uz saviem pleciem pūli, nedienu mūsu valsts labā, tautas laimes labā!»

Cietuma kamerā šie stiprie cilvēki atceeras visu savu dzīvi un lepības ar to: tā bija ziedota tautai, līdz galam viņi palika kā isti bojševiki, kurus nebauda sūras dienas, nekādas sāpes, nāve. Pārliecība, ka viņi visu atdevuši cīņā par taisnību, ka ienaidnieks tomēr tiks iznīcināts un pāri dzimtajai zemei spīdēs gaišā brīvības saule, — viņiem dod spēku, kas stiprāks par nāvi.

— Bet vācietis, mulķis, domā, ka mēs nāves bīstamies, — Vaļko pavipsnāja. — Mēs, bojševiki, esam pieraduši pie nāves. Kāds tikai ienaidnieks mūs, bojševikus, slepkavojis! Mūs slepkavoja cara bendes un žandarmi, slepkavoja junkuri Oktobri, slepkavoja baltgvardi un visu zemju interventus, machnovieši un antonovieši, kulaki uz mums šāva no stūriem, tautas ienaidnieki uz mums rīdīja un uzsūtīja mums slepkavas, bet mēs aizvien vēl dzīvi, tautas mīlestības uzturēti. Kaut arī tagad mūs nogalina vācu fašisti, taču viņiem, ne mums, gulēt zemē...

Viņu ticība ir tautas ticība savai taisnīgajai lietai, viņu pārliecība ir arī tautas pārliecība par savu milzā spēku.

Latviešu padomju rakstnieku kongresā A. Fadejevs savā referatā uzstādīja padomju literatūrai ļoti svarīgu prasību: rādīt padomju cilvēku tādu, kāds viņš ir, un tādu, kādam viņam jābūt. Un ja runājam par viņa romanu „Jaunā gvarde”, tad jāsecina, ka tā vērtību nosaka tieši tas, ka rakstnieks šo prasību licis šī romana pamatā, radījis padomju cilvēka paraugu, kurš, visus spēkus veltīdams šīs dienas darba tautas lielo iekarojumu aizsargāšanai, aicina neapstāties pie sasniegtā, bet iet uz lielo padomju zemes nākotni — komunismu. Viņš — vienīgais, vai tas ir Oļegs Koševojs, Ivans Zemnuchovs, Uljana Gromova, Vaļko vai Sulga — ir tāds, kāds patiesībā ir padomju cilvēks, un reizē ir arī tāds, kādam viņam jābūt: viņš ir atbrīvoties no kapitalistiskās iekārtas sārņiem, dziļi idejisks, nesavtīgs, augstām morāliskām īpašībām, liels savā darbībā un cīņā par vēl skaistāku dzīvi. Tāpēc romana tulkojums latviešu valodā, ko atzīstami veicis Viljams, ir silti apsveicams. Tai mūsu jaunatnes daļai, kurā neprot krievu valodu, būs radīta pilnīga iespēja ar šo ievērojamo darbu smieļ jaunu spēcīgu ierosmi dzīves celtniecības darbā.

Valerijs Vasars

